

ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ВНАСЛІДОК ЙОГО РОЗІРВАННЯ ЗА ПОЗОВОМ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ, ЯКЩО ПОДРУЖЖЯ УКЛАЛО ШЛЮБ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ІНШОЇ ДЕРЖАВИ

Ольга Розгон, к. ю. н., доцент

Припинення шлюбу — це припинення відносин подружжя, які виникли із зареєстрованого шлюбу. Але якщо шлюб між сторонами зареєстровано в Україні та на території іншої держави, внаслідок чого дружина, яка є громадянкою України, отримала громадянство іншої держави, при цьому подружжя спільно проживало на території України на час розірвання шлюбу, то виникають питання щодо визначення права, яке підлягає застосуванню до відносин розірвання шлюбу та підсудності справи суду.

ПРОЦЕДУРА ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ВНАСЛІДОК ЙОГО РОЗІРВАННЯ

Відповідно до ст. 104 Сімейного кодексу України¹ підставами для припинення шлюбу є смерть одного з подружжя або оголошення його померлим, а також розірвання шлюбу.

Припинення шлюбу — юридичний факт, із настанням якого припиняються правовідносини, що виникають між подружжям з юридичного факту державної реєстрації шлюбу. Воно обов'язково має бути оформлене за правилами, встановленими сімейним законодавством, тобто шляхом здійснення реєстрації в органах реєстрації актів цивільного стану.

Розірвання шлюбу має місце у випадках, коли подружжя або один із них не вважають можливим подальше збереження шлюбу і бажають його розірвати. Таким чином, на відміну від смерті одного з подружжя,

припинення шлюбу внаслідок його розірвання має не об'єктивну, а суб'єктивну підставу. Для розірвання шлюбу потрібна воля подружжя або одного з них, спрямована на юридичне закріплення відсутності шлюбу між сторонами.

Виходячи з передбачених законом *особливостей порядку розірвання шлюбу* виокремлюють:

а) адміністративний порядок, коли розірвання шлюбу здійснюється державним органом РАЦС (ст. 106 і 107 СК);

б) судовий порядок, коли шлюб розривається за рішенням суду (ст. 109 — 112 СК).

Шлюб припиняється внаслідок його *розірвання* за:
— позовом одного з подружжя на підставі рішення суду відповідно до ст. 110 СК;

— спільною заявою подружжя на підставі рішення суду відповідно до ст. 109 СК.

¹ Далі за текстом — СК.

Застосування позовного провадження для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя відбувається у випадках, якщо:

— один із подружжя не згоден на розірвання шлюбу і, відповідно, наявний спір щодо цього
— з розірванням шлюбу пов'язані інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним
— один із подружжя ухиляється від розірвання шлюбу в органах державної реєстрації актів цивільного стану за відсутності спору
— подружжя не досягло згоди у питаннях виховання чи забезпечення дітей, у зв'язку з чим неможливо розірвати шлюб за спільною заявою подружжя, яке має дітей

Розірвання шлюбу спричиняє важливі юридичні наслідки, тому суттєвим є визначення моменту, з якого шлюб вважається розірваним.

Момент припинення шлюбу визначений у ст. 114 СК залежно від того, ким розривається шлюб.

Розірвання шлюбу в судовому порядку має свої особливості (ч. 2 ст. 114 СК). Важливими в цьому є два моменти:

а) ухвалення судом рішення про розірвання шлюбу;

б) набрання чинності рішенням суду. Ухвалення судом рішення про *розірвання шлюбу* за спільною заявою подружжя або за позовом одного з них не є останнім етапом судової частини процедури *розірвання шлюбу*. Це пов'язано з тим, що після того, як суд ухвалить таке рішення, сторони мають право його оскаржити. У цьому випадку рішення не набирає чинності та справа направляється на розгляд до апеляційного суду².

Вивчаючи питання про мораторій на розірвання шлюбу за *позовом одного з подружжя*, необхідно також розглянути винятки з цього положення, передбачені ч. 2 — 4 ст. 110 СК:

1) один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини. При цьому розірвання шлюбу може відбуватися незалежно від наявності вироку суду;

2) батьківство зачатой дитини визнано іншою особою;

3) за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключені з актового запису про народження дитини.

ПРОЦЕДУРА ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ВНАСЛІДОК ЙОГО РОЗІРВАННЯ ЗА ПОЗОВОМ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ

Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду, відповідно до ст. 110 СК (ч. 3 ст. 105 СК). Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя (ч. 1 ст. 110 СК). Суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини з інвалідністю та інші обставини життя подружжя. Суд ухвалює рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення (ч. 1 і 2 ст. 112 СК). У разі розірвання шлюбу судом шлюб припиняється у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу (ч. 2 ст. 114 СК).

Розглянемо таку практичну ситуацію.

23.03.18 р. до Рівненського міського суду Рівненської області звернулася ОСОБА_1 (позивачка) із позовною заявою до Саєба Ягуба про розірвання шлюбу та визначення місця проживання дитини, в якій зазначила, що з відповідачем по справі Саєбом Ягубом вона перебуває у зареєстрованому шлюбі з 11.11.11 р., який був зареєстрований відділом державної реєстрації актів цивільного стану Рівненського міського управління юстиції, актовий запис № 1789. У 2012 році сторони також уклали шлюб згідно із законодавством Ісламської Республіки Іран, що підтверджується довідкою про шлюб № 2339 від 28.03.19 р., виданою посольством Ісламської Республіки Іран в Україні.

² Розгон О. В. Припинення шлюбу в разі його розірвання. Науково-практичний журнал «Мала енциклопедія нотаріуса». 2013. № 3. С. 92.

Від шлюбу мають неповнолітню дитину — Роксину Сасівну.

Позивачка зазначає, що з відповідачем із травня 2017 року спільно не проживають, у них часто стали виникати конфлікти та непорозуміння, сім'я розпалася, існує формально. З пояснень позивачки та її представника у судовому засіданні випливає, що сторони із травня минулого року *не підтримують сімейних стосунків*. Позивачка зазначає, що *заперечує проти збереження шлюбу*.

Судом на виконання вимог п. 10 постанови Пленуму ВСУ № 11 від 21.12.07 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»³ було надано сторонам строк для примирення тривалістю один місяць.

Особливостями судової процедури в порядку окремого провадження є те, що суд:

- 1) не з'ясовує причини розірвання шлюбу;
- 2) не вживає заходів щодо примирення подружжя;
- 3) перевіряє відповідність умов аліментного договору інтересам дитини, а також має пересвідчитися, що умови договору не порушують засади рівності майнових та особистих прав подружжя як батьків дитини;

- 4) ухвалює рішення про розірвання шлюбу після спливання одного місяця від дня подання заяви;

- 5) у тому випадку, якщо хтось із подружжя відмовиться від розірвання шлюбу і відкличе свою заяву або буде не згоден з умовами договору, то суд відмовляє в розірванні шлюбу в окремому провадженні⁴.

У вищезазначеній справі судом було надано сторонам строк для примирення тривалістю один місяць. Отже, у судовому засіданні встановлено, що примирення не настало, позивачка наполягає на розірванні шлюбу. Подальше збереження шлюбу і спільне проживання неможливе та *суперечить інтересам позивачки*.

Відповідно до ч. 1 ст. 82 Цивільного процесуального кодексу України⁵ обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд

не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання.

Представник відповідача під час судового засідання заявив, що позивачка не обґрунтувала належними, допустимими і достатніми доказами обставини, що свідчать про дійсні причини розлучення. Ця позовна заява містить лише формальні підстави, які не мають нічого спільного із фактичними обставинами справи. Подання дружиною відповідача позову про розірвання шлюбу було неочікуваним, непередбачуваним і шокувало його викладеними у ньому голосливими твердженнями, адже він задля добробуту та фінансової стабільності сім'ї багато працює, має власний бізнес, тому подорожує у справах країнами Європи та Азії. Періодично відповідач має закордонні відрядження, позивачці були відомі умови його роботи.

Судом не виявлено, а стороною відповідача не доведено, що сторони підтримують шлюбні стосунки, а отже, формальне існування реєстрації шлюбу суперечить інтересам позивачки.

Ураховуючи особливий характер сімейних відносин та їх об'єктивну недоступність для оточуючих, суд не має права в рішенні покласти обов'язок збереження сім'ї на одного з подружжя, як просить відповідач, за наявності категоричного заперечення позивачки щодо цього.

Відповідно до ст. 24 СК шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування їх до шлюбу не допускається.

Зауважимо, що *суд не з'ясовує причини розірвання шлюбу*. Крім того, до його обов'язків *не входить примирення подружжя*. Але суд у порядку позовного провадження вживає заходів для примирення подружжя. Закон не визначає, які саме заходи можуть застосовуватися судом для примирення подружжя, і це не випадково, оскільки такі питання можуть вирішуватися виключно у процесі розгляду конкретної справи. Примирення подружжя здійснюється судом лише за умови, що це не суперечить моральним засадам суспільства (ст. 111 СК). Так, суд не може змушувати дружину та чоловіка проживати разом, цікавитися обставинами їх приватного життя, вимагати надання

³ Див. за посиланням: URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07/print.

⁴ Дутко А. О. Розірвання шлюбу за законодавством України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 801. С. 51—55. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_801_12.

⁵ Далі за текстом — ЦПК.

доказів порушення сімейних обов'язків особистого характеру тощо.

Кожен із подружжя має право припинити шлюбні відносини. *Примушування до припинення шлюбних відносин або до їх збереження, у тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом (ч. 3 і 4 ст. 56 СК).*

Оскільки шлюб між сторонами має формальний характер,⁶ позивачка не має наміру продовжувати подальші шлюбні відносини, збереження шлюбу суперечить її інтересам, суд, ураховуючи конституційне право особи на шлюб за вільною згодою (ст. 51 Конституції України), дійшов висновку про наявність підстав для задоволення позову про розірвання шлюбу, що не позбавляє сторін права повторно зареєструвати шлюб після усунення обставин, які були підставою для його розірвання.

Згідно з абз. 2 ч. 3 ст. 115 СК документом, що посвідчує факт розірвання шлюбу судом, є рішення суду про розірвання шлюбу, яке набрало законної сили.

Ухвалою Рівненського міського суду від 03.10.18 р. позовну заяву ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу та визначення місця проживання дитини у частині визначення місця проживання дитини залишено без розгляду.

Рішенням Рівненського міського суду Рівненської області від 26.11.18 р.⁷ позов про розірвання шлюбу задоволено повністю. Представником відповідача за справою була подана апеляційна скарга на рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 26.11.18 р. Апеляційна скарга мотивована тим, що у 2012 році сторони також уклали шлюб згідно із законодавством Ісламської Республіки Іран, внаслідок чого його дружина отримала громадянство Ірану.

Зауважимо, що після набуття громадянства Ісламської Республіки Іран ОСОБА_4 (дружиною) потрібно було подати необхідні документи з метою припинення громадянства України. На цей момент як ОСОБА_4 (дружина), так і ОСОБА_6 (чоловік) мають право й надалі проживати в м. Тегерані. Спільним законом подружжя є законодавство Ісламської Республіки Іран, а не законодавство України.

Оскільки ОСОБА_4 (дружина) та ОСОБА_6 (чоловік) є громадянами Ісламської Республіки Іран, то, вчиняючи дії з розірвання шлюбу, укладеного з іноземцем, слід керуватися Законом України від 23.06.05 р. № 2709 «Про міжнародне приватне право»⁸ та відповідними міжнародно-правовими договорами і конвенціями про правову допомогу в сімейних справах, укладеними (ратифікованими) Україною з іншими державами.

Питання визначення права, яке підлягає застосуванню до відносин розірвання шлюбу, у цьому випадку вирішується колізійними нормами,⁹ закріпленими у Законі № 2709.

Вирішуючи питання про підсудність справ з іноземним елементом, суди України відповідно до вимог ст. 3 ЦПК повинні керуватися як нормами ЦПК, так і нормами Закону № 2709 та нормами відповідних міжнародних договорів.

Закон № 2709 установлює порядок урегулювання приватноправових відносин, які хоча б через один зі своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український правопорядок, зокрема, визначає підсудність судам України справ з іноземним елементом (п. 3 ч. 1 ст. 1, ст. 75 — 77).

Зазначимо, що іноземний елемент — це ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох із таких форм:

— хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою
— об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави
— юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави

⁶ На формальний характер шлюбу може вказувати відсутність повноцінної взаємодії та згуртованості між подружжям.

⁷ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/78134897.

⁸ Далі — Закон № 2709.

⁹ Колізійна норма — норма, що визначає право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

Право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу (ст. 55 Закону № 2709). У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються вимоги СК щодо підстав недійсності шлюбу.

Особистим законом фізичної особи вважається право держави, громадянином якої вона є (ч. 1 ст. 16 Закону № 2709).

Припинення шлюбу та правові наслідки припинення шлюбу визначаються правом, яке діє на цей час щодо правових наслідків шлюбу (ст. 60, 63 Закону № 2709).

Правові наслідки шлюбу визначаються спільним особистим законом подружжя, а за його відсутності — правом держави, в якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один із подружжя все ще має місце проживання у цій державі, а за відсутності такого — правом, з яким обидва з подружжя мають найбільш тісний зв'язок іншим чином.

Останнім спільним місцем проживання позивачки і відповідача була АДРЕСА_3. На момент розгляду справи як ОСОБА_4 (дружина), так і ОСОБА_6 мають право надалі проживати за зазначеною адресою в м. Тегерані. Сторони мають тісний зв'язок з Ісламською Республікою Іран, оскільки *обое є громадянами цієї держави*, позивачка змінила віросповідання та прийняла іслам. Від шлюбу позивачка із відповідачем мають малолітню дитину — ОСОБА_8, яка має громадянство Ісламської Республіки Іран. ОСОБА_6 (чоловік) є засновником та акціонером двох іранських компаній. За час шлюбу ОСОБА_4 (дружина) та ОСОБА_6 (чоловік) придбавали спільне майно, яке знаходиться в м. Тегерані. Таким чином, *спільним законом подружжя є закон Республіки Іран, а не законодавство України.*

Суд першої інстанції не врахував, що в позовній заяві ОСОБА_4 (дружина) не обґрунтувала належними, допустимими і достатніми доказами обставини, які свідчать про дійсні причини розлучення. Позовна заява містить лише формальні підстави, які не мають нічого спільного із фактичними обставинами справи.

Оскільки процедура зміни прізвища законодавчо визначена в Україні, то позовна вимога ОСОБА_4 про відновлення дошлюбного прізвища «ОСОБА_3» в цій частині не підлягала задоволенню.

Колегія суддів дійшла висновку про залишення апеляційної скарги без задоволення. Як убачається

з матеріалів справи, ОСОБА_4 (дружина) разом із донькою ОСОБА_8 *проживають в Україні* за адресою АДРЕСА_1. З 15.05.18 р. ОСОБА_4 (дружина) працює у ФОП ОСОБА_10 на посаді менеджера з продажу. Донька сторін з 01.03.18 р. відвідує заклад дошкільної освіти № 31 у м. Рівному. ОСОБА_6 (чоловік) зареєстрований в Україні за адресою АДРЕСА_1, проте *там не проживає*, а під час перебування в Україні проживає за адресою АДРЕСА_2.

Оскільки судом встановлено, що шлюб між сторонами зареєстровано в Україні, де вони спільно проживали та де наразі проживає позивачка з донькою, місцевим судом *правомірно встановлено підсудність справи суду України* та розглянуто справу *відповідно до норм особистого закону позивачки*, яким є сімейне законодавство України.

Доводи апеляційної скарги про протиправність відновлення дошлюбного прізвища позивачки не застосовують на увагу, оскільки положеннями ст. 113 СК закріплене право особи відновити своє дошлюбне прізвище після розірвання шлюбу.

Постановою Рівненського апеляційного суду від 04.04.19 р.¹⁰ апеляційну скаргу, яка подана представником ОСОБА_2 — адвокатом Созонюком Т. М., *залишено без задоволення*, а рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 26.11.18 р. — без змін.

У травні 2019 року ОСОБА_2 подав касаційну скаргу, в якій просив оскаржені рішення скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції. При цьому посилався на те, що суди неправильно застосували норми матеріального права та порушили норми процесуального права.

Суд апеляційної інстанції не навів достатніх мотивів застосування особистого закону позивачки — ОСОБА_1. Не надав відповіді, чому має бути застосоване сімейне законодавство України, з огляду на те, що сторони та їх донька є громадянами Ірану, їх шлюб зареєстрований за законодавством України та законодавством Ірану, обидва з членів подружжя мають тісний зв'язок із цією державою, де було їх останнє місце проживання.

Так, за ч. 2 ст. 4 Закону № 270, якщо згідно із ч. 1 цієї статті неможливо визначити право, що підлягає застосуванню, застосовується право, яке має більш

¹⁰ ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/80944988.

тісний зв'язок із приватноправовими відносинами.

Окрім того, Рівненським апеляційним судом було залишено поза увагою той факт, що шлюб, укладений між позивачкою і відповідачем за законодавством Ірану, є дійсним, не розірваним та чинним на території України. Оскільки процедура зміни прізвища законодавчо визначена в Україні, то позовна вимога ОСОБА_1 (дружини) про відновлення дошлюбного прізвища «ОСОБА_1» в цій частині не підлягала задоволенню.

Апеляційний суд необґрунтовано відхилив клопотання (заяву) учасника справи щодо встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення справи. ОСОБА_2 (чоловік) був на всіх судових засіданнях, адже зазначена справа є надзвичайно важливою для нього. Рідною мовою ОСОБА_2 (чоловіка) є перська мова (мова фарсі).

У судовому засіданні Рівненського апеляційного суду, яке відбулося 14.03.19 р., було заявлене клопотання про відкладення розгляду справи у зв'язку з необхідністю залучення *перекладача з перської мови*. 04.04.19 р. до початку судового засідання суду апеляційної інстанції було надано копію листа, адресованого Надзвичайному і Повноважному Послу Ісламської Республіки Іран в Україні, від 15.04.19 р. з відміткою посольства про його отримання 15.03.19 р. У цьому листі відповідач звертався до керівника дипломатичної установи із проханням надати йому допомогу у забезпеченні перекладача з перської мови. У зв'язку з тим, що станом на 04.04.19 р. відповіді на зазначене звернення відповідач не отримав і самостійно не міг знайти перекладача, оскільки перекладача, який володіє перською мовою, знайти надзвичайно складно, 04.04.19 р. було заявлено клопотання про відкладення судового засідання, щоб відповідач міг скористатися своїм правом на особисту участь у судовому засіданні, надання своїх пояснень і аргументів, відповідей на запитання за допомогою перекладача з перської мови та іншими правами як сторона у справі. Однак Рівненським апеляційним судом *не було задоволене це клопотання* і продовжено розгляд справи, внаслідок чого було ухвалене оскаржене рішення.

Ухвалою Верховного Суду від 22.05.19 р. відкрито касаційне провадження у справі та відмовлено у за-

доволенні заяви ОСОБА_2 про зупинення виконання дії рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 26.11.18 р. і постанови Рівненського апеляційного суду від 04.04.2019 р.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Колегія суддів відхиляє аргументи, викладені у касаційній скарзі, з таких мотивів.

Відповідно до ч. 4 ст. 263 ЦПК при *виборі та застосуванні норми права* до спірних правовідносин суд ураховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 26.11.18 р. у справі № 761/33261/16-ц (провадження № 61-33349св18)¹¹ зроблено висновок щодо застосування ст. 111 СК та зазначено: *примирення подружжя здійснюється судом лише за умови, що це не суперечить моральним засадам суспільства*. Суд не може примушувати дружину та чоловіка проживати разом, цікавитися обставинами їх приватного життя, вимагати надання доказів порушення сімейних обов'язків особистого характеру тощо. Закон не визначає, які саме заходи можуть застосовуватися судом для примирення подружжя. Надання додаткового строку для примирення є виключно правом суду, а не його обов'язком.

Аналогічний висновок зроблено у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 28.11.18 р. у справі № 206/3459/16-ц (провадження № 61-21621св17). За таких обставин суди *зробили правильний висновок* про задоволення позову.

Зауважимо, що оскільки позивачка (дружина) не подала необхідні документи з метою *припинення громадянства України*, то на неї поширюється норма ст. 16 Закону № 2709, яка визначає, що якщо фізична особа є *громадянином двох або більше держав*, то її особистим законом вважається право тієї з держав, з якою особа має *найбільш тісний зв'язок*, зокрема, має місце проживання або займається основною діяльністю.

Тому цілком доцільним є зауваження колегії суддів на аргумент касаційної скарги про те, що суди *неправильно визначили особистий закон подружжя*.

¹¹ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/78110540.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 21.11.19 р. у справі № 553/703/18 (провадження № 61-7956св19)¹² зроблено висновок щодо застосування ст. 60 Закону 2709 та зазначено, що *якщо подружжя, що є громадянами різних держав, спільно проживали на території України і на час розірвання шлюбу хоча б один із них продовжує проживати на її території, то розірвання шлюбу здійснюється за законодавством України*. У випадку відсутності такої ситуації — правові наслідки шлюбу визначаються правом, з яким обидва з подружжя мають найбільш тісний зв'язок іншим чином. У цій справі судами встановлено, що позивач є громадянином Італії, у 2013 році спільно з дружиною переїхав проживати до України, де 08.11.13 р. отримав посвідку на постійне проживання, а з 22.11.13 р. зареєстрований за адресою АДРЕСА_1, і зазначену квартиру поділено між подружжям на підставі нотаріально посвідченого договору від 14.06.16 р. про поділ майна. У свою чергу, відповідачка є громадянкою України та має постійне зареєстроване місце проживання за адресою АДРЕСА_2. Установивши, що з 2013 року сторони, перебуваючи у шлюбі, постійно проживали в Україні, де придбали житло і зареєстрували своє постійне місце проживання, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, правильно застосував до спірних правовідносин норми сімейного законодавства України як національного права держави, в якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, що узгоджується з положеннями ст. 60 Закону № 2709. При цьому судами враховано, що на час подання позову і розгляду справи сторони проживали в Україні, а сама відповідачка лише тимчасово виїжджала до Італії після припинення у січні 2017 року їх шлюбних відносин.

У справі, яку ми розглядаємо, суди встановили, що сторони мали останнє спільне місце проживання в Україні, і *позивач все ще має проживання в Україні, тому правильно визначили право держави, яке підлягає застосуванню, і застосували норми СК*.

Колегія суддів відхилила аргумент касаційної скарги про те, що апеляційним судом необґрунтовано відхилене клопотання про відкладення судового засідання, щоб відповідач міг скористатися своїм пра-

вом на особисту участь у судовому засіданні, надання своїх пояснень і аргументів, відповідей *на запитання за допомогою перекладача* з перської мови та іншими правами як сторона у справі з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 240 ЦПК суд відкладає розгляд справи у випадках, установлених ч. 2 ст. 223 ЦПК. У ч. 2 ст. 223 ЦПК передбачено, що суд відкладає розгляд справи в судовому засіданні в межах встановленого цим Кодексом строку з таких підстав: 1) нез'явлення в судові засідання учасника справи, щодо якого відсутні відомості про вручення йому повідомлення про дату, час і місце судового засідання; 2) перше нез'явлення в судові засідання учасника справи, якого повідомлено про дату, час і місце судового засідання, якщо він повідомив про причини нез'явлення, які судом визнані поважними; 3) виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції, крім випадків, коли відповідно до ЦПК судові засідання може відбутися без участі такої особи; 4) необхідність витребування нових доказів у випадку, коли учасник справи обґрунтував неможливість заявлення відповідного клопотання в межах підготовчого провадження; 5) якщо суд визнає потрібним, щоб сторона, яка подала заяву про розгляд справи за її відсутності, надала особисті пояснення. Викликати позивача або відповідача для особистих пояснень можна й тоді, коли у справі беруть участь їх представники.

Аналіз матеріалів справи свідчить, що протоковою ухвалою від 04.04.19 р. було відмовлено у задоволенні клопотання про відкладення розгляду справи, а *відповідач не заявляв клопотання про допуск перекладача з перської мови до участі у справі* відповідно до ч. 2 ст. 75 ЦПК.

Доцільно навести практику ЄСПЛ. Так, ЄСПЛ зазначив, що згідно з його усталеною практикою, яка відображає принцип, пов'язаний із належним здійсненням правосуддя, у рішеннях судів та інших органів із вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються. Хоча п. 1 ст. 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент. Міра, якою суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування

¹² ЄДРП. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/85836221.

рішення, може бути різною залежно від характеру рішення (Seryavin and others v. Ukraine, № 4909/04, § 58, рішення від 10.02.10 р.)¹³.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду вирішила, що доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку, що оскаржені рішення ухвалені з неправильним застосуванням норм матеріального права чи з порушенням норм процесуального права та зводяться до переоцінки доказів у справі, що знаходиться поза межами повноважень Верховного Суду.

У зв'язку з наведеним Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду постановив касаційну скаргу ОСОБА_2, підписану представником ОСОБА_3, залишити без задоволення, а рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 26.11.18 р. і постанову Рівненського апеляційного суду від 04.04.19 р. залишити без змін¹⁴.

Таким чином, можна зробити висновки:

— якщо шлюб між сторонами, які до шлюбу були громадянами різних держав, зареєстровано в Україні

та на території іншої держави, внаслідок чого один із подружжя, який є громадянином України, отримує громадянство іншої держави (де також укладено шлюб), то останній має подати необхідні документи з метою припинення громадянства України. У разі неподання необхідних документів із метою припинення громадянства України така фізична особа є громадянином двох або більше держав, а її особистим законом вважається право тієї з держав, з якою особа має найбільш тісний зв'язок, зокрема, має місце проживання або здійснює основну діяльність;

— для визначення права, яке підлягає застосуванню до відносин розірвання шлюбу осіб, шлюб яких зареєстровано в Україні та на території іншої держави, і підсудності справи суду необхідно встановити місце проживання сторін. Якщо хоча б один із подружжя продовжує проживати на території України, то розірвання шлюбу здійснюється за законодавством України, а справа має бути розглянута відповідно до норм особистого закону позивача, яким є сімейне законодавство України.

¹³ Сєрявін та інші проти України. Заява № 4909/04, рішення ЄСПЛ від 10.02.2010 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672.

¹⁴ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/88339452.

ПОРУШУЮТЬ ТВОЇ ПРАВА?

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ
ПРАВ АДВОКАТІВ НААУ

телефонуй

(067) 692-44-43*

*гаряча лінія працює цілодобово

Кримінальні справи

О. Горобець

Вас викликали на допит як свідка:
ці правила стосуються кожного.....54

Цивільні справи

Л. Бєлкін

Використання правових позицій касаційних судів
для спростування удаваних правочинів57

О. Розгон

Припинення шлюбу внаслідок його розірвання
за позовом одного з подружжя, якщо подружжя уклало
шлюб на території України та іншої держави60

О. Печений

Деякі практичні аспекти визначення кола осіб,
які проживали однією сім'єю, для цілей спадкування.....68

Д. Майстро

Тварини як об'єкт підвищеної небезпеки75

Т. Жук

Аліменти на утримання батьків: особливості формування
правової позиції позивача78

Податкове законодавство

Н. Третьякова

«Ошибка резидента», або На що звернути увагу
при захисті фізичних осіб у межах податкових новел82

Земельне законодавство

К. Рибалко

Безмежні межі земель природно-заповідного фонду:
замало створити, варто встановити88

Історія адвокатури

І. Василик, Г. Басара-Тиліщак

Творці конституційних проєктів ЗУНР і УНР — доктор
права, адвокат Станіслав Дністрянський та правознавець
Отто Ейхельман.....92

Т. Кароєва

Подільський осідок видатного адвоката Володимира Спасовича...94

Головний редактор

Ізовітова Л. П.

Редактор

Ковтун М. С.

Загальний дизайн

Гладченко Ю. О.

Відповідальний випускаючий

Олійник Е. М.

Реєстраційне свідоцтво:

серія KB № 20370-10170P

Видавець

ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА»

Редакція:

вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна
тел.: (057) 76-500-76
e-mail: mskovtyn@gmail.com
www.id.factor.ua

Віддруковано

згідно з наданим
оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51,
м. Харків, 61030, Україна
тел.: (057) 717-53-55

Номер замовлення

05314

Загальний тираж видання

4300 екз.

Передплатний індекс: 86385

Періодичність виходу

раз на місяць

Дата виходу

17.08.2020 р.

© ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА», 2020.

Усі права на публікації захищені.

Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який спосіб
творів (окремих частин творів),
розміщених у бюлетені «Вісник
Національної асоціації адвокатів
України», допускається лише
за дозволом Національної асоціації
адвокатів України. При відтворенні
матеріалів, що містяться у бюлетені
«Вісник Національної асоціації адвокатів
України», посилання на видання
і вказівка імені (псевдоніма) автора
твору обов'язкові.